

EDITH STEIN

A lélek bezárt kertjében

Edith Stein 1891-ben született Breslau-ban, „zsidó származású porosz állampolgár”-ként. Szülővárosában, majd Göttingenben végzi egyetemi tanulmányait, ahol Husserl tanítványa lesz. Itt kezdi el szenvedélyesen keresni az igazságot. 1921-ben kezébe kerül Nagy Szent Teréz Önéletrajza. Amikor leteszi, így szól: „Ez az igazság.” Néhány hónap múlva megkeresztelkedik. Szépen induló egyetemi oktatói karrierjét kettőtöri a nemzeti szocializmus. 1933-ban belép a kölni Kármelbe. „A célba ért ember nyugalma töltött el”, írja. 1938-ban a hollandiai Echt kármelita kolostorába kerül a zsidóüldözések elől. Saját életét tudatosan ajánlja fel népével és népéért. 1942 augusztusában tartóztatja le a Gestapo. Auschwitzba hurcolják, s ott néhány nap múlva kivégzik. II. János Pál pápa ebben a hónapban avatja szentté.

Mivel a lélek személyes-szellemi képződmény, ezért legbenső és legsajátosabb lényege, amelyből ereje s életének hullámzó folyamata forrászik, nemcsak ismeretlen X, amelyet a lélek tapasztalható tényeinek magyarázatára feltételezünk, hanem olyasvalami, ami felragyoghat és tapasztalhatóvá válhat előttünk, bár továbbra is titokzatos marad. Egész szellemi élete *tudatos*, és lehetővé teszi a visszapillantást önmagára, anélkül, hogy keresztülhaladna az imádság kapuján.

Meg kell azonban gondolni, milyen énjére bukkan rá így a lélek: ez pedig összefügg avval, hogy milyen más kapukon hatolhat be. A bensőnkbe való bejutás egyik lehetőségét a más emberekkel való kapcsolat adja. Más lehetőséget biztosít, ha a gyermekből fiatalá váló érlelődés idején bontakoztatjuk ki saját lényünket. Gondoljunk végül a *benső világ* tudományos kutatására, amely a létnek ezt a területét is igyekszik feltárni a többihez hasonlóan. Mindezek után azonban mégis föl kell tennünk azt a kérdést, hogy vajon nem az imádság kapuja-e az egyetlen járható út bensőnkbe. EES. 465.

A személyes Én egészen különös módon otthon van a lélek legbensőjében. *Ha* itt él, akkor rendelkezik a lélek összes erejével, és szabaddá tudja tenni magát. Ekkor áll legközelebb minden esemény értelméhez: nyitott mindazokra a követelményekre, amelyekkel találkozik, s a legalkalmasabban tudja lemérni jelentőségüket és horderejüket. Kevés ember akad azonban, aki ilyen „összeszedetten” él. Többségükben az Én inkább a felszínen helyezkedik el. Időnként egy-egy „nagy esemény” megrendíti ugyan őket, és feltárja mélységeiket, s ilyenkor megpróbálnak megfelelő magatartással felelni az eseményre, előbb-utóbb azonban újra visszatérnek a felszínre.

Ami pedig kívülről jelentkezik, azt még könnyebb bizonyos mértékig megfelelően „elintézni” felszínes vagy nem elég mély szempontok alapján. Nincs szükség a végső mélységekre ahhoz, hogy megértsük, s nem is szükséges, hogy egész összegyűjtött erőnk bevetésével válaszoljunk rá.

Aki azonban összeszedetten a mélyben él, az a „kis dolgokat” is nagy összefüggésekben látja. Csak ő tudja súlyukat a végső mértékekhez mérni, helyesen értékelni, s magatartását ennek megfelelően alakítani. Csak benne halad a Lélek a végső átalakulás és létének beteljesedése felé.

Összegyűjtött írásait tíz kötetben adták ki. Az itt közölt szemelvényeket a következőkből válogattuk:

EES.: Endliches und ewiges Sein. —

F.: Die Frau.—

B.I-II.: Selbstbildnis in Briefen, I-II. Teil.

Aki csak időnként hatol le a lélek mélyére, s aztán ismét a felszínen időzik, abban a mélység kialakulatlan marad, s ezért nem tudja kibontakoztatni annak alakító erejét, amely a külső rétegeket átformálhatná. S akadhatnak olyan emberek, akik egyáltalán nem jutnak el végső mélyeikhez. Ezáltal nemcsak létük beteljesedéséhez, lelkük átalakításához, lényük meghatározódásához nem jutnak el, hanem még önmaguk első, „átmeneti” birtoklásához sem, ami pedig a feltétele önmaguk teljes birtokba vételének, s már a mélyben való átmeneti időzés által is elérhető. Még homályosan sem látják meg létük értelmét, és nem fedezik fel azt az erőt, amellyel a cél felé törekedhetnének, sőt még ennek szükségét sem. Ez a tudás nem adja meg a mélyek „felragyogását” életünk döntő eseményeiben. Közvetíthető azonban az értelemhez szóló tanítással (elsősorban a hittannal, amely ilyen értelemben mutatja be az emberéleket). Mindkettő arra szólítja fel a lelket, hogy „önmagába visszatérjen”, s az életet a legmélyebb bensejéből ragadja meg. EES. 404-405.

Fennáll annak a lehetősége, hogy többé vagy kevésbé „magunkhoz térjünk”. S fennáll annak a veszélye is, hogy magunkat elveszítsük. Hiszen aki nem jut el önmagához, az nem talál el Istenhez sem. Még pontosabban: aki nem találja meg Istent, az nem jut el önmagához (bármennyit foglalkozzon is önmagával) és az örök élet forrásához sem, amely lénye legmélyén reá várakozik. EES. 465.

Át kell gondolnunk azt is, hogy mit jelent Isten befogadása lelkünk legbensejébe.

Hiszen a mindenütt jelenvaló Isten mindig és mindenütt ott van: az élettelen és értelmetlen teremtményekben, amelyek nem tudják úgy befogadni, mint a lélek: a lélek „külső lakásaiban”, ahol semmit sem vesz észre Isten jelenlétéből, s a legbensejében, akkor is, ha ő maga nem tartózkodik ott. Nem beszélhetünk tehát arról, hogy Isten olyan helyre jutna el, ahol nem volt ott korábban.

Hogy a lélek befogadja Istent, az sokkal inkább azt jelenti, hogy szabadon megnyílik előtte, s odaadja magát annak az egyesülésnek, amely csak szellemi személyek között jöhet létre. Szerető egyesülés ez: Isten a szeretet, s az Ő isteni lényéből való részesezés, amely az egyesülést lehetővé teszi, csak az együtt-szeretés lehet. Isten a szeretet teljessége. A teremtett szellemek azonban nem képesek arra, hogy az isteni szeretet egész teljességét befogadják és vele együtt megvalósítsák. Részesedésük létük mértékéhez igazodik, s ez nemcsak mennyiséget jelent, hanem milyenséget is: a szeretet magán hordja a személyes sajátosság pecsétjét. Ez pedig érthetővé teszi, hogy Isten minden egyes emberi lélekben „saját” lakást szeretne alkotni magának, hogy az isteni szeretet teljessége a sokféleképpen alkotott lelkek sokaságában további játéktérhez juthasson szétoztásában. EES. 462.

Létemmel beleütközöm valami másba, ami nem az enyém, hanem a megtartója és alapja az én önmagában tartásnélküli és alaptalan létetek. Két úton juthatok előre, hogy *létemnek* ebben az alapjában, amelybe önmagamban beleütközöm, felismerjem az *Örök Létet*.

Az egyik a *hitnek az útja*: ha Isten *létezőként, teremtőként és fenntartóként* nyilatkoztatja ki magát, s ha a Megváltó azt mondja: „Aki hisz a Fiúban, annak örök élete van” (Jn 3,36), akkor ez határozott és világos választ ad saját létem rejtélyes kérdésére. S ha a próféták szava által azt mondja, hogy édesapámnál és édesanyámnál hűségesebb szeretettel áll mellettem, sőt hogy ő maga a szeretet, akkor belátom, mennyire „értelmes” bíznom abban a karban, amelyik megtart, s mennyire esztelen minden félelem a Semmi szakadéka előtt — hacsak én nem szakítom ki magam ezekből az oltalmazó karokból.

A hit útja nem azonos a filozófiai megismerés útjával. Ez egy másik világból ad választ az általa fölített kérdésre. A filozófiai megismerésnek is megvan a saját útja. A következőtő gondolkodás útja ez, amelyen az *istenbizonyítékok* járnak. A következőtő gondolkodás pontos fogalmakat használ, de ezek sem képesek felfogni a Megragadhatatlant, sőt abba a messzeségbe taszítják, ami minden fogalomnak a sajátja.

A filozófiai megismerésnél többet ad számunkra a hit útja: a személyes közelség Istenéhez vezet el, aki szeret és irgalmas, és azt a bizonyosságot adja meg, amely egyetlen természetes ismeretben sem található meg. Ám a hit útja is *sötét* út. Isten maga a beszédjét leszállítja emberi léptékűre, hogy a Megfogadhatatlant megragadhatóbbá tegye. EES. 57-58.

A szeretet legbenső lényege az odaadás. Isten, aki a szeretet, odaajándékozza magát a teremtményeknek, akiket szeretetre alkotott.

A vágyódás, az akarás és a szeretet közös jellemzője az, hogy valami jóra igent mondanak. A vágyódás a megkívánt jó befogadására irányul, az akarás saját tevékenységünk által történő megvalósítására, amennyiben erre szükség van. A szeretet viszont odaadottság a jónak. Az odaadás legmélyebb valójában csak személynek lehetséges. A szeretet tehát teljes és valóságos értelme szerint személytől személyhez jut el, még ha beszélünk is „a szeretet valamilyen fajtájáról” a személytelen lényekkel kapcsolatban. Az odaadás egyesülésre törekszik, s ez csak akkor teljesülhet be, ha a szeretett személy elfogad. A szeretet beteljesedéséhez tehát a személyek kölcsönös odaadása szükséges. Csak így válhat a szeretet egészen igent mondássá, mivel a személy csak az odaadásban nyílik meg a másik számára. A személyek igazi megismerése csak az egyé válásban lehetséges. A szeretetnek a legigazibb beteljesedése tehát magában foglalja a megismerést. Befogadás és szabad tett egyszerre. Vagyis megmozgatja az akaratot is, és beteljesíti vágyódásunkat.

Magának a szeretetnek különböző fajtái és formái vannak a véges világban: a kisebbnek a nagyobb iránti szeretete inkább a vágyódáshoz hasonlít, s elsősorban a befogadásra irányul. A nagyobbak a kisebb iránti szeretete inkább szabad ajándékozás saját benső bőségéből. Ahhoz azonban, hogy igazi szeretet lehessen, mindig odaadásnak kell lennie. Az a vágy, amely csak magának akar megnyerni valamit, anélkül, hogy magát odaadná, nem érdemli meg a szeretet nevét. Méltán elmondhatjuk, hogy a véges szellem a szeretetben éri el legtökéletesebb teljességét. EES. 416-417.

Ha a szeretet legtökéletesebb beteljesedése a kölcsönös odaadás és az egyesülés, akkor ehhez több személy tartozik. A saját személyünkhöz való „ragaszkodás”, önmagunk állítása, ami a torz önszeretetet jellemzője, a legszélsőségesebb ellentétét alkotja az isteni Lénynek, aki Önmaga Odaadása. A szeretet egyetlen „tökéletes” megvalósítása maga az isteni élet, az isteni személyek kölcsönös odaadottsága. Itt mindegyik személy a másikban találja meg újra önmagát, hiszen életük és lényegük egy. A kölcsönös szeretet így önszeretet is, igenlése saját lényüknek és személyüknek. Ezt a tiszta szeretetet, aki Isten, a teremtmények világában véges személyek leginkább akkor közelítik meg, ha Istennek adják oda magukat. Persze egyetlen véges szellem sem képes egészen felfogni az isteni Szellemet. Isten azonban — és egyedül ő — egészen átfog minden teremtett szellemet. Aki neki adja magát, az a vele való szerető egyesülésben létének legtökéletesebb beteljesedéséhez jut el: ahhoz a szeretethez, amely egyszerre megismerés, a szív odaadása és szabad tett. Egészen odafordul Istenhez: a teremtett szellem azonban az isteni szeretettel való egyesülésben megismerően, boldogan és szabadon igenelve átfogja önmagát is. Az Istennek való odaadottság ugyanakkor odaadottság saját Istentől szeretett magunknak és az egész teremtésnek, elsősorban minden Istennel egyesült szellemi lénynek. EES. 419-420.

Az isteni élet azonban szeretet, mindennél hatalmasabb, hiánytalan, magát szabadon ajándékozó szeretet: Szeretet, amely irgalmasan lehajol minden rászoruló lényhez. Szeretet, amely a beteget meggyógyítja és a halottakat életre kelti. Szeretet, amely óv és őriz, táplál, tanít és nevel. Szeretet, amely szomorkodik a szomorúakkal, és örvendezik az örvendezőkkel. Amely minden lénynek szolgálatára áll, hogy azzá legyen, aminek az Atya elgondolta. Egyetlen szóval: az isteni Szív szeretete. F. 11.

A szeretetben történő egyesülés eredményeként a szeretett lényt magába fogadja az, aki őt szereti, és az ő képmásává válik. S ami ennek az egyesülésnek gyümölcseként létrejön, az magán viseli a lényegi közösség pecsétjét. Ilyen nemzésre csak a szellemi

személyek esetében van lehetőség (alacsonyabb rendű lényeknél nem), hiszen ez tisztán szellemi síkon lehetséges: a szellemek szerető egyesülésében, akik magukat egészen feltárlják egymásnak, s lelki egyesülésük termékennyé válik: abban a légkörben, amely belőlük kisugárzik, talán azokban a művekben is, amelyeket közösen alkotnak és amelyek által lelküket „továbbadják”. EES. 428.

A szeretet, amellyel találkozom, megerősít és éltet, és soha nem sejtett teljesítményekre tesz képessé. A bizalmatlanság, amelybe beleütközöm, megbénítja alkotóerőmet... Az, aki engem szeret, nem veszít az erejéből azáltal, hogy engem éltet, aki pedig gyűlöl, nem nyer annyi erőt, amennyit bennem megsemmisít. Ellenkezőleg: A szeretet éltető erőként hat abban, aki szeret, s több erőt szabadít föl benne, mint amennyit elvesz. A gyűlölet pedig sokkal többet elpusztít saját erejéből, mint amennyit felhasznál a másik ellen. A szeretet és általában a másik jóindulatú elfogadása nem emészt fel annyi energiát, hanem olyan forrás, amelyből másokat táplálhatok, anélkül, hogy magam szegényebbé válnék. EES. 418.

A szeretet a legtökéletesebben beteljesült élet: lét, amely magát örökké odaadja, anélkül, hogy ezáltal kisebbednék. Végtelen termékenység. EES. 386.

Életem minden reggel újra kezdődik, s minden este befejeződik. Ezen túl nincsenek terveim és kilátásaim. Vagyis természetesen hozzátartozhat a napi munkámhoz, hogy előretekintsek, de „gondot” sohasem jelenthet a következő nap. B.I. 55.

A nyusztól nem lehet elvárni, hogy oroszlánként viselkedjen. B.II. 96.

Abba az életkorba jutottam, amikor annak kell gyümölcsöt teremnie, amim van, s csak mellékesen, lehetőségeim szerint törekedhetem arra, hogy pótoljam mindazt, ami még hiányzik. B.I. 112.

Mosolyognom kell azon a kérdésen, hogy mennyire szoktam már meg a magányt. Életem során többnyire sokkal magányosabb voltam, mint itt (a Kármelben). Nem hiányzik semmi abból, ami odakint van, s megvan mindenem, ami odakint hiányzott, úgyhogy már csak hálát kell adnom a hivatás mindent meghaladó kegyelméért, amelyet egyáltalán nem érdemeltem meg. B.II. 30.

Közvetlenül a megtérésem előtt s elég sokáig még utána is azt gondoltam, hogy a szerzetes élet azt jelenti, hogy feladok minden földit, és csak az isteni dolgok gondolatvilágában élek. Fokozatosan azonban be kellett látnom, hogy ezen a világon mást várnak el tőlünk, s még a legzártabb szemlélődő életben sem szabad el-

vágni a világhoz való kötődést. Sőt úgy vélem: minél mélyebben von magához valakit Isten, annál inkább kell ebben az értelemben is „kilépnie önmagából”, vagyis belé a világba, hogy az isteni életet belévigye. B.I. 54.

Vannak dolgok, amelyekben szavak nélkül jobban megértjük egymást. B.I. 53.

Alapjában véve kicsiny igazság az, amelyet el kell mondanom: hogyan lehet elkezdni úgy élni, hogy az Úr kezéhez igazodunk. B.I. 87.

Azt is meg kell tanulnunk, kedves Nővéreim, hogy végig kell nézünk, amint mások viszik a keresztyüket, s nem tudjuk levenni róluk. Nehezebb ez, mint a sajátunkat vinni, de ezt el nem kerülhetjük. B.I. 53.

Csak munkaeszköze vagyok az Úrnak. Aki hozzám jön, azt Őhöz szeretném vezetni. S ahol észreveszem, hogy nem erről van szó, hanem az érdeklődés csak a személyemnek szól, ott nem tudok eszközként szolgálni, s kérem kell az Urat, hogy más módokon segítsen, hiszen Ő soha sincsen csupán egyikünkre ráutalva. B.I. 77.

Istenhez a szeretet szabad odaadásában hozzátartozni és őt szolgálni, ez nemcsak néhány kiválasztottnak a hivatása, hanem minden keresztyényé: akár fölszentelt, akár nem, akár férfi, akár nő — mindegyikük meghívást kapott Krisztus követésére. F. 43.

Csak Isten tudja az ember odaadását egészen elfogadni, mégpedig úgy, hogy az ember nem elveszti, hanem megnyeri a lelkét. És csak Isten tudja önmagát az embernek úgy odaajándékozni, hogy kitölti az ember egész lényét, s közben semmit sem veszít el önmagából. F. 11.

Mindig nagyon távol állt tőlem az a gondolat, hogy Isten irgalmassága hozzá volna kötve a látható egyház határaihoz. Isten az igazság. Aki az igazságot keresi, Istent keresi, akár világos ez számára, akár nem. B.II. 102.

Régóta le kellett számolnom avval, hogy nagyon tudatlan maradok, és bármennyit tudok is még dolgozni, minden sokkal inkább töredék marad, mint az minden emberi műnél szükségszerű. Csak azt remélem, hogy lökést tudok adni olyan irányban, amerre az embernek haladnia kell, s aztán mások majd jobban csinálhatják mindezt. B.I. 135.

Lukács László fordítása